

**ΚΤΙΡΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ
ΒΟΡΕΙΟ ΔΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΗΣ
(αγρός πυλωρίδη & Εφραιμίδου)**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ανασκαφική έρευνα επικεντρώθηκε στο βόρειο τμήμα της αρχαίας πόλης, ΒΑ του ιερού της Εύκλειας και περίπου στη μεση της απόστασης του ναού απο τον τάφο του Ρωμαίου. Συνολικά ανασκάφηκε επιφάνεια 288τμ και αποκαλύφθηκαν αρχιτεκτονικά και άλλα ευρήματα (**Φωτ. 1-2**), τα οποία μαρτυρούν έντονη οικιστική δραστηριότητα στην περιοχή από τον 4ο αι. π.Χ. έως τους πρώιμους χρόνους της ρωμαιοκρατίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τα νερά της βροχής αποκάλυψαν τον χειμώνα του 1985 τμήμα πόρινου αγωγού στο βόρειο τμήμα της αρχαίας πόλης. Στη συνέχεια ερευνήθηκε το ΒΔ τμήμα της πόλης σε δυο ανασκαφικές περιόδους 1986 & 1987 από την Αγγελική Κοτταρίδη, μετέπειτα Έφορο Αρχαιοτήτων υπό την διεύθυνση του καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικου. Η θέση ανεσκάφη έως το 1994 από την Αγγελική Κοτταρίδη. Οι έρευνες ξανάρχισαν το 2006.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η ανασκαφή έφερε στο φως ένα σημαντικό οικοδόμημα (ΚΙ), από το οποίο ο αγωγός συγκέντρωνε και αποχέτευε τα νερά (**Φωτ. 3**). Από το κτίσμα αυτό που είχε προσανατολισμό ΒΑ-ΝΔ αποκαλύφθηκε τμήμα της θεμελίωσης του ανατολικού, μάλλον εξωτερικού, τοίχου, συνολικού μήκους 17.30 μ., τμήμα της θεμελίωσης του βορείου επίσης εξωτερικού τοίχου συνολικού μήκους 6.60 μ. και η βορειοανατολική γωνία. Ο αποχετευτικός αγωγός ήταν κατασκευασμένος απο καλά προσαρμοσμένες παωρολιθικές πλάκες, συγκέντρωνε τα νερά απο το εσωτερικό του κτηρίου και τέμνοντας τον ανατολικό τοίχο κατευθυνόταν προς τα βορειοανατολικά, παρακολοθώντας την φυσική κλίση του εδάφους. Ο αγωγός αυτός σώζεται σε συνολικό μήκος 20μ. και ήταν σκεπασμένος τουλάχιστον στο τμήμα του που βρισκόταν μέσα στο κτήριο (**Φωτ. 4**). Το βάθος του είναι 0.30μ. και το πλάτος του 0.27μ. στο εσωτερικό του κτηρίου. Στο εξωτερικό, το πλάτος του φθάνει το 0.49μ. και ανάλογα αυξάνεται το πλάτος των πλευρικών του τοιχωμάτων για να μπορούν να αντέχουν την αυξανόμενη πίεση του νερού. Τέλος στο σημείο όπου κάμπτεται παρατηρείται διαπλάτυνση, που ελαττώνει την ορμή της πρόσκρουσης του νερού, στοιχεία που φανερώνουν ιδιαίτερη φροντίδα και προσοχή.

Ένας δεύτερος αγωγός από ακέραιες κορινθιακές κεραμίδες, που βρέθηκε στο εσωτερικό του κτηρίου και σε μικρή απόσταση από το σημείο, όπου διακόπτεται ο πρώτος, είναι δύσκολο να συσχετιστεί με αυτόν εξαιτίας της υψομετρικής διαφοράς τους. Ωστόσο και η κατασκευή αυτού είναι εξαιρετικά επιμελημένη και βεβαιώνει τη σημασία του κτιρίου (**Φωτ. 5 - 7**).

Η χρήση αυτού του ακριβού παωρολίθου στη θεμελίωση του ανατολικού τοίχου και στον αγωγό μαρτυρεί τη σπουδαιότητα του κτιρίου, ενώ η επιμελημένη κατασκευή και η πολύ φροντισμένη επεξεργασία των δόμων ανακαλούν στη μνήμη την εργασία του ανακτόρου και του θεάτρου, στοιχείο που μπορεί να θεωρηθεί ένδειξη χρονολογικής συγγένειας των μνημείων αυτών. Η κατασκευή των δύο αυτών δημόσιων οικοδομημάτων σε συνδυασμό με τις στρωματογραφικές ενδείξεις μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε πιθανή την χρονολόγησή του στα τέλη του 4ου αι. π.Χ. Παράλληλα το κεφάλι ενός γυναικείου ειδωλίου (**Φωτ. 8**) που βρέθηκε στο θεμέλιο

του ανατολικού τοίχου χρονολογείται με σχετική ασφάλεια στο τρίτο τέταρτο του 4ου αι. π.Χ.

Αν και η μορφή και η λειτουργία του κτιρίου δεν έχουν αποσαφηνιστεί, εντούτοις οι μνημειακές διαστάσεις, η φροντισμένη κατασκευή του και η χρησιμοποίηση ακριβού πωρολίθου για δευτερεύοντα στοιχεία, όπως ο αγωγός δίνουν την εντύπωση ότι πρόκειται για ένα σημαντικό, πιθανώς δημόσιο, οικοδόμημα.

Ένα δεύτερο σημαντικό εύρημα αποτέλεσε ο εντοπισμός στο εσωτερικό του παραπάνω κτιρίου κοντά στη ΒΑ γωνία ενός στρώματος από στάχτη και καμένο χώμα. Το στρώμα αυτό που βρισκόταν αμέσως επάνω από το φυσικό έδαφος περιείχε κεραμική του 5^{ου} αι. π.Χ. και αποτελεί έτσι το παλαιότερο ανασκαφικά βεβαιωμένο στρώμα της πόλης που ταυτίζεται με τις Αιγές.

Το κτίριο του 4^{ου} αι. π.Χ. είχε ήδη καταστραφεί και ο αγωγός είχε επιχωσθεί πριν από τα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ. Η οικοδομική όμως δραστηριότητα συνεχίστηκε στην περιοχή αυτή σχεδόν χωρίς διακοπή ως το τέλος του 1^{ου} αι. μ.Χ. Από ένα σπίτι (ΚΙΙ) των μέσων του 2^{ου} αι. π.Χ. χτισμένο μέσα σε κτίριο του 4^{ου} αι. π.Χ. (νότια από τον αγωγό) ανασκάφηκε το νοτιοανατολικό δωμάτιο και τμήμα του διπλανού προς τα δυτικά χώρου. Οι τοίχοι του είναι κατασκευασμένοι από αργούς λίθους και πωρολίθους σε δεύτερη χρήση και τα δάπεδα του από πατημένο πηλό, ενώ μια μονόφυλλη θύρα με πώρινο κατώφλι επέτρεπε την επικοινωνία των δύο χώρων. Στην επίχωση αυτού του σπιτιού βρέθηκαν αρκετά όστρακα και ανάμεσα τους όστρακα αναγλύφων σκύφων καλής ποιότητας (**Φωτ. 9–10**) αντικείμενα καθημερινής χρήσης καθώς και τμήμα μαρμάρινου βωμού με ανάγλυφο ρόδακα. Υπολείμματα κτιρίου του 2^{ου} αι. π.Χ. υπάρχουν και στο βόρειο μέρος της ανασκαφής, τα οποία όμως δεν σώζονται σε καλή κατάσταση και δεν επιτρέπουν να σχηματίσουμε σαφή εικόνα του κτίσματος.

Τα υστερο ελληνιστικά αυτά σπίτια καταστράφηκαν στο τέλος του 1^{ου} αι. π.Χ. Στη θέση τους κατασκευάστηκαν διάφορα κτίσματα του 1^{ου} αι. μ.Χ., των οποίων σώζονται μόνο τα θεμέλια. Φτωχά είναι τα λείψανα του νοτίου κτιρίου αυτής της φάσης, που έχουν διαταραχθεί από την άροση, ενώ από το βόρειο (ΚΙΙΙ), που σώζεται σε γενικά καλύτερη κατάσταση ερευνήθηκε ένα μεγάλο μέρος με επίκεντρο μια σχεδόν τετράγωνη αυλή με δάπεδο από κάθετα τοποθετημένα κεραμίδια και μαρμάρινους δόμους σε δεύτερη χρήση (**Φωτ. 11**). Σε αυτόν τον χώρο βρέθηκαν πολυάριθμα όστρακα από αγγεία καθημερινής χρήσης και συμποσίου που είναι δυνατόν να χρονολογηθούν τον 1^ο αι. μ.Χ. (**Φωτ. 12 - 13**).

Ένα ακόμη εύρημα μοναδικό στο είδος του αποκαλύφθηκε σε ένα χώρο αυτού του κτίσματος: πρόκειται για ένα σύνολο εργαλείων (μυλοκόπι, βελόνι, πικούνι, κοπίδι, βαρίδια, κυλινδρικό αντικείμενο), που ανήκαν προφανώς σε λιθοξόο και διατηρούνται σε πολύ καλή κατάσταση (**Φωτ. 14**).

Μετά το τέλος του 1^{ου} αι. π.Χ. η περιοχή φαίνεται να εγκαταλείπεται και να χρησιμοποιείται ως νεκροταφείο (**Φωτ. 15**).

ΣΥΝΟΨΗ

Αποκαλύφθηκε ένα μεγάλο οικοδομικό συγκρότημα με προσανατολισμό διαφορετικό από ότι το ανάκτορο και τα δύο γνωστά ιερά, της Εύκλειας και της Κυβέλης και με αλληπάλληλες οικοδομικές φάσεις. Στο χώρο εντοπίστηκαν κεραμική των υστεροαρχαϊκών χρόνων και λιγοστά οικοδομικά λείψανα του 5ου αι. π.Χ. που διαταράχθηκαν από ένα μεγάλο κτίριο του 4ου αι. π.Χ., πιθανότατα της εποχής του Φιλίππου Β'. Χτισμένο με πωρόλιθο το στιβαρό αυτό κτήριο μοιάζει να στρέφεται προς τα δυτικά, όπου θα έπρεπε να υπήρχε περικλειστος υπαίθριος χώρος, μια αυλή,

η ανάγκη αποχέτευσης της οποίας οδήγησε στην κατασκευή ενός μεγάλου πώρινου αγωγού, που περνούσε κάτω από τα δάπεδα των χώρων του, ακολουθώντας τη φυσική κλίση του εδάφους προς τα βορειοανατολικά. Πριν το τέλος του 4ου το κτήριο αυτό ανακατασκευάζεται και με διάφορες επεμβάσεις, τροποποιήσεις και επεκτάσεις συνεχίζει να υφίσταται και όπως όλα δείχνουν λειτουργεί μέχρι και τον 1ο αι. π.Χ., οπότε το αρχαίο άστυ εγκαταλείπεται. Αυτό το γεγονός που δεν παρατηρείται ούτε στο ανάκτορο, αλλά ούτε και στα δύο γνωστά ιερά της Εύκλειας και της Μητέρας των Θεών αξίζει ιδιαίτερη προσοχή. Πρέπει μάλιστα να υπογραμμιστεί ότι όχι μόνον εξακολουθεί η λειτουργία του οικοδομήματος, αλλά τον πρώτο προσχριστιανικό αιώνα υπάρχει εδώ οικοδομική δραστηριότητα με επεκτάσεις και προσθήκες μεγάλης κλίμακας που δεν γνωρίζουμε ως τώρα αντιστοιχά της από άλλα σημεία της πόλης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική

- A. Κοτταρίδου, Ανασκαφή στο ΒΔ τμήμα της πόλης των Αιγών, *AEMΘ* 1, 1987, 109–118.
A. Κοτταρίδου, Βεργίνα 1990. Ανασκαφή στο νεκροταφείο και στο βορειοδυτικό τμήμα της αρχαίας πόλης, *AEMΘ* 4, 1990, 35–44.
A. Κοτταρίδου, Βεργίνα 1992, *AEMΘ* 6, 1992, 67 – 79.
A. Κοτταρίδου, Ανασκαφή Βεργίνας, *AEMΘ* 7, 1993, 77 – 82.
A. Κοτταρίδου, Η έρευνα στις Αιγές, μια πόλη κατά κόμας, *AEMΘ* 20, 2006, 773 – 780.

Έρευνες Αρχαιολογικής Εταιρείας

- M. Ανδρόνικος – A. Κοτταρίδου, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 1986, 103–111, πίν. 30–33.
M. Ανδρόνικος, Στ. Δρούγου, Χρ. Σαατσόγλου–Παλιαδέλη, Πάν. Φάκλαρη, A. Κοτταρίδου, Μπ. Τσιγαρίδα, Ανασκαφή Βεργίνας, *ΠΑΕ* 1987, 126–148, πίν. 95–99.

Έργον 1986, 67–71.

Έργον 1987, 44–63.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

- Φωτ. 1: Η ανασκαφή από ΝΑ (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 30α)
Φωτ. 2: Η ανασκαφή από ΒΔ (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 30β)
Φωτ. 3: Γενική όψη του οικοδομήματος. Αριστερά διακρίνεται ο αγωγός (*Έργον* 1986, πίν. 31).
Φωτ. 4: Το δυτικό σκέλος του πώρινου αγωγού και η ανατολική πλευρά του αγωγού των κεραμίδων (*Έργον* 1986, πίν. 32)
Φωτ. 5: Το ανατολικό σκέλος του αγωγού Α1 (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 31α)
Φωτ. 6: Το νότιο σκέλος του Α1 και ο ανατολικός τοίχος του κτιρίου ΚΙ (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 31β)
Φωτ. 7: Οι αγωγοί Α1 και Α2 και το κτήριο ΚΙΙ από ΒΔ (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 32α)
Φωτ. 8: Κεφάλι γυναικείου ειδωλίου (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 33α)
Φωτ. 9: Το κτήριο ΚΙΙΙ από τα δυτικά (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 32β)
Φωτ. 10: Όστρακα ανάγλυφων σκύφων (*Έργον* 1986, πίν. 33α-β)

- Φωτ. 11: Η αυλή με το δάπεδο των κεραμίδων (*Εργον* 1986, πίν. 34)
- Φωτ. 12: Τα λυχνάρια από το στρώμα καταστροφής του ΚΠΙ (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 33β)
- Φωτ. 13: Λύχνοι (*Εργον* 1986, πίν. 35)
- Φωτ. 14: Τα εργαλεία του λιθοξόου (*ΠΑΕ* 1986, πίν. 33γ)
- Φωτ. 15: Τα ανασκαφικά τετράγωνα στον αγρό Εφραμίδου (*Εργον* 1987, πίν. 54)

Ευαγγελία Γεωργίου